

ΑΤΕΝΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΝΟΜΟ ΜΕ ΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

(Ομιλία τοῦ Μητροπολίτου Χαλκίδος κ.
Χρυσοστόμου,
στὴν ἑορτὴ τῶν Δικαστικῶν Ἑνώσεων,
στὴν παλαιὰ Βουλὴ, στὴν Αθήνα,
τὴν Παρασκευὴ 3^η Οκτωβρίου 2014)

Χαρὰ καὶ φόβος εἶναι τὰ συναισθήματα, τὰ ὅποια πλημμυρίζουν τὴν καρδιά μου αὐτὴν τὴν ὥρα, κατὰ τὴν ὁποία εὐρίσκομαι ἐνώπιον καὶ ἐν τῷ μέσῳ Ὑμῶν, ἐκλεκτὴ ὁμήγουρις τῶν ἀξιοτίμων λειτουργῶν τῆς Θέμιδος. Καὶ ἐξηγοῦμαι·

Χαρὰ, διότι μοῦ δίδεται ἡ πολύτιμη εὐκαιρία νὰ προβῶ σὲ μιὰ δημόσια ἀναγνώριση τοῦ ἔργου καὶ τῆς προσφορᾶς σας, γιὰ τὴν εὐστάθεια καὶ εἰρήνη μέσα στὴν κοινωνία καὶ νὰ ἐκφράσω τὸ σεβασμὸ μου στοὺς δικαστικούς, ποὺ ἔχουν τὴν ἀνδρεία καὶ τὸ σθένος νὰ ἐπιτελοῦν τέτοιο ὑπόργημα, στὴ δύσκολη ἐποχὴ μας, ἀκόμη καὶ μὲ τὶς μεγαλύτερες τῶν θυσιῶν.

Φόβος, ὡστόσο, μὲ διακατέχει, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἱερότητα τοῦ ἐπαγγέλματός σας (ἀπὸ τὸ ἐπαγγέλομαι) καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τῆς ἰδικῆς μου πτωχείας.

Χαίρων καὶ συστελλόμενος, λοιπόν, ἀνέλαβα τὴν προταθεῖσα διακονία καὶ ἰδοὺ εὐρίσκομαι ἐπὶ τοῦ βήματος, εὐχαριστῶν ἐκ καρδίας ὅλους ἐσᾶς, τοὺς ὄντως ἀξιοτίμους, ἐξαιρέτως δὲ τὴν ἀντιπρόεδρο τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ Πρόεδρο τῆς Ἑνώσεως Δικαστῶν καὶ Εἰσαγγελέων κ. Βασιλικῆ Θάνου καὶ τοὺς κυρίους Προέδρους ἀπάντων τῶν Δικαστικῶν Ἑνώσεων, γιὰ τὴν πολλὴ ἀγάπη καὶ τὴν ὑψίστη αὐτὴ τιμὴ. Παρακαλῶ τὸν Κύριο καὶ Θεό μας, τὸν Ἰησοῦ Χριστό, πού μᾶς ἐνεθάρρυνε, μὲ τὸ «μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι» (Λουκ. κα', 15) νὰ ὑλοποιήσῃ καὶ σὲ μένα τὴν ἀδιάψευστη ἐπαγγελία Του· νὰ μοῦ δώσει, δηλαδή, «στόμα καὶ σοφίαν» (Λουκ. κα', 15), ἀφοῦ, μάλιστα, προσέρχομαι οὐ καταφρονῶν, ἀλλὰ δεόμενος.

Ἐπέλεξα αὐτὸ τὸ θέμα, προκειμένου νὰ θυμηθοῦμε (ὄχι νὰ σᾶς διδάξω, ἀφοῦ δὲν ἔχω τὴν αἴσθησι ὅτι κομίζω γλαῦκα εἰς Ἀθήνας), τὴν στάση τοῦ Χριστοῦ ἐνώπιον τοῦ νόμου, ὁ ὁποῖος, μαζὶ μὲ τὴν αἰδῶ, κατὰ τὸν Ἡσίοδο, οἰκοδομεῖ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Θεωρῶ ὅτι αὐτὴ ἡ μελέτη τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Κυρίου, ἔναντι τοῦ νόμου, εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικὴ, τοῦλάχιστον, γιὰ ὅσους θέλουν νὰ ἐπακολουθήσουν στὰ ἴχνη Του (Α' Πέτρ. β', 21), πιστεύοντάς Τον ὡς τέλειο Θεὸ καὶ τέλειο ἄνθρωπο. Ὁ Θεάνθρωπος, στὸν Ὅποιο δόθηκε, ἀπὸ τὸν Πατέρα Του, ἡ ἐξουσία «καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ» (Ἰωάν. δ', 27), εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν νομοθέτης, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀξιομίμητος πιστὸς τηρητὴς τοῦ νόμου.

Πράγματι, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς ἐπὶ τῆς γῆς παρουσίας Του ὁ Χριστὸς τηρεῖ τὸν θείας προελεύσεως νόμο.

Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἡ ἁγία Γραφή διδάσκει, πὼς ὁ Χριστὸς γεννήθηκε ὑπὸ νόμον (Γαλ. δ', 4), καίτοι, ὡς προείπαμε ἤδη, ὡς θεός, εἶναι ὁ νομοθέτης! καὶ ὁ τρόπος τῆς σαρκώσεώς Του ἀνεπανάληπτος καὶ μοναδικός, ὑπὲρ ἔννοιαν καὶ ὑπὲρ φύσιν. Σαρκωθεῖς, ὡς ἠβουλήθη, προσήχθη ὑπὸ τῶν γονέων Του στὸ Ναό, ὡς βρέφος τεσσαρακονθήμερον, γιὰ νὰ τὸν παρουσιάσουν στὸν Κύριο, σύμφωνα μὲ τις προβλεπόμενες διατάξεις τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, περὶ τῶν πρωτοτόκων ἀρρένων βρεφῶν (Λουκ. β', 22-40). Ἀργότερα, ἔχοντας ὁ Ἰδιος τὴν αὐτοσυνειδησία τοῦ τηρητοῦ τοῦ νόμου, διεκήρυξε: «οὐκ ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφῆτας» (Ματθ. ε', 17), ἐνῶ σταθερὰ διαβεβαίωσε ὅτι «...ἰῶτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται» (Ματθ. ε', 18). Ἔτσι, ἐτήρει τὴν ἀργίαν τοῦ Σαββάτου καὶ ἐπεσκέπτετο τὴ συναγωγὴν κάθε Σάββατο (Ἰωάν. ιη', 20). Κατέβαλε μετὰ τῶν μαθητῶν Του φόρους (Ματθ. ιζ', 24-27) καὶ συνιστοῦσε νὰ ἀποδίδονται «τὰ καίσαρος καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Λουκ. κ', 22-25). Συνεβούλευε καὶ τὸν ἐξωδικαστικὸ συμβιβασμὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ γι' αὐτὸ συνιστοῦσε στοὺς ἀντιδίκους, νὰ φροντίζουν νὰ συμβιβάζονται μεταξύ τους, καθ' ὁδὸν πρὸς τὸ δικαστήριον, καὶ πάντως πρὶν τὴν διαδικασία, προειδοποιώντας τους γιὰ τὸ ἀβέβαιο ἀποτέλεσμα μιᾶς δίκης, ποὺ εἶναι δυνατὸν

νά εἶναι ἀσυγκρίτως χειρότερο καὶ καταστροφικὸ ἀπὸ τὸν συμβιβασμό. «Ἴσθι εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου.....» (Ματθ. ε', 25). Ἐναντιώθηκε μὲ ἀυστηρότητα στὸν ἀυθόρμητο μαθητὴ Του τὸν Πέτρο, ὅταν ἐκεῖνος, κατὰ τὴν ταραχώδη ὥρα τῆς συλλήψεως τοῦ Χριστοῦ, **πῆρε τὸ νόμο στὰ χέρια Του** καί, ὑποκύπτοντας στὴν **θυμώδη αὐτοδικία**, ἀπέκοψε τὸ ὠτίον τοῦ Μάλχου τὸ δεξιὸν (Ἰωάν. ιη', 10). **Ἀπεκατέστησε τὴν ζημία** τοῦ δούλου καὶ τοῦ ἐθεράπευσε τὸ ὠτίον, ἐνῶ ταυτόχρονως διέταξε τὸν δράστη: «**βάλε τὴν μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην...**» (Ἰωάν. ιη', 11). **Παρεδόθη**, δίχως νὰ προβάλει τὴν παραμικρὴ ἀντίσταση, στοὺς στρατιῶτες ποὺ ἦλθαν μὲ διαταγὴ νὰ τὸν συλλάβουν (Ἰωάν. ιη', 12). **Ὑπέμεινε τὴν ἐξουθενωτικὴ διαδικασίᾳ τῶν ἀνακρίσεων** ἀπὸ τὸν Ἄννα τὸν Ἀρχιερέα, **τὴν μεταγωγὴ** ἀπὸ τὸν Ἄννα στὸν Καϊάφα (Ἰωάν. ιη', 24), καὶ ἐκεῖθεν στὸ πραιτώριον, ἐνώπιον τοῦ Πιλάτου, ὅπου, μεταξὺ ἄλλων, ἦλθαν καὶ κατέθεσαν ἐναντίον Του καὶ πολλοὶ ἐπιστρατευθέντες **ψευδομάρτυρες** (Ματθ. κστ', 60). **Ὑπέμεινε**, ἀκόμη, τὴν ὀδυνηρὴ **ἐμπειρία τῶν βασανιστηρίων** καὶ τέλος τὸν **ἀτιμωτικὸ σταυρικὸ θάνατο**, ὡς ἀποτέλεσμα ὄχι ἀπλᾶ μιᾶς δικαστικῆς πλάνης, ἀλλὰ μιᾶς παρωδίας! Μιᾶς πονηρὰ προμελετημένης, αὐτόφορης καὶ βεβιασμένης, ἐντελῶς παράνομης καὶ ἄδικης διαδικασίας. Ὑπενθύμισε στὸν φίλαυτο, γι' αὐτὸ καὶ δειλὸ καὶ ἀνεύθυνο, Πόντιο Πιλάτο, πού μὲ ἐγωϊσμὸ πολὺ Του καυχήθηκε, λέγοντάς Του ἀπερίσκεπτα:

Ἐμοί οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολῦσαί σε; (Ἰωάν. ιθ', 10) ὅτι ἡ ἐξουσία, γιὰ τὴν ὁποία ἐωσφορικῶς καυχᾶται, τοῦ ἔχει δοθεῖ Ἄνωθεν! «οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοὶ δεδομένον Ἄνωθεν» (Ἰωάν. ιθ', 11). Τοῦ εἶπε, δηλαδή, ξεκάθαρα ὅτι ἡ κρίση δὲν εἶναι δική του ἐξουσία, ἀλλὰ τοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸ Θεό, νὰ τὴν διαχειρίζεται ὑπεύθυνα, ἐπὶ ἀποδώσει λόγου, καὶ φυσικὰ ὄχι γιὰ νὰ τὴν χρησιμοποιεῖ ἀυθαίρετα καὶ ἄδικα. [Εἶχε, ἄλλωστε, γραφεῖ καὶ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη: «Ἀκούσατε οὖν βασιλεῖς καὶ σύνετε, μάθετε δικασταὶ περάτων γῆς, ἐνωτίσασθε οἱ κρατοῦντες πλήθους καὶ γεγαυρωμένοι ἐπὶ ὄχλοις ἐθνῶν, ὅτι ἐδόθη παρὰ Κυρίου ἡ κράτησις ὑμῖν καὶ ἡ δυναστεία παρὰ Ὑψίστου» (Σοφ. Σολομ. στ', 1-3).] Ὁ Πιλάτος, πάντως, δὲν Τοῦ ἀπέδωσε δικαιοσύνη, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι, καθὼς ὁ ἴδιος ἐδήλωσε ἐνώπιον τοῦ μαινομένου ὄχλου, «οὐδεμίαν αἰτίαν εὕρισκω ἐν αὐτῷ» (Ἰωάν. ιη', 39). Ὑπέκυψε στὸν ἐκβιασμό τοῦ ὄχλου, «ἐὰν τὸν ἀθώωσεις, δὲν εἶσαι φίλος τοῦ Καίσαρος!» (Ἰωάν. ιθ', 12). Καὶ φαίνεται ὅτι ὁ Πιλάτος δὲν ἤθελε νὰ ἔχει πρόβλημα στὶς σχέσεις του μὲ τὴν ἐξουσία. Θυσιάζει τὸ δίκαιο, παραδίδει σὲ σταυρικὸ θάνατο τὸν Ἀθῶο, δίδει χάρη στὸν ληστὴ Βαραββᾶ (Ματθ. κζ', 20-22), καθησυχάζει τὴ συνείδησή του, ὑπακούοντας στὴν ἀπόφαση τοῦ ὄχλου, πού βροντοφώναξε «ἡμεῖς νόμον ἔχομεν καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν Θεοῦ ἐποίησε» (Ἰωάν. ιθ', 7)

καὶ τελικῶς νίπτει τὰς χεῖράς του, προβάλλοντας καὶ μεταθέτοντας τὸ βάρος τῆς εὐθύνης του καὶ τῆς βέβαιης ἐνοχῆς του, στὸ ὀρουμένο ἰουδαϊκὸ πλῆθος (Ματθ. κζ', 24-25). Ὁ Χριστὸς ἀποδέχθηκε τελικὰ τὴν ἀπόφαση τοῦ ἄδικου κριτῆ καὶ ὠδηγήθηκε «ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν» στὸν Γολγοθᾶ (Πράξ. η', 32), δίχως νὰ χρησιμοποιοῦσε «μέσα», παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἠδύνατο καὶ εἶχε στὴν διάθεσή Του ὑπεράνθρωπα καὶ ἀκατανίκητα, οὐράνια μάλιστα, μέσα· «εἰ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων...» (Ματθ. κστ', 53-54), ἀπάντησε στὸ ἀπόστολο Πέτρο.

Ἡ τήρηση, ὅμως, τοῦ νόμου ἐκ μέρους τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἦταν μιά τυφλὴ καὶ ἀδιάκριτὴ ὑποταγὴ ἐνὸς φοβισμένου - συντηρητικοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στὴν ἐξουσία. Ἦταν ἐπιλογή, ἐλεύθερη καὶ ἐκούσια, πού ὠφείλετο σὲ ἓνα ἄλλο νόμο, ἐκεῖνον τῆς ἀγάπης! Ἀγάπης πρὸς τὸν Πατέρα Του (Ἰωάν. ιδ', 31) καὶ πρὸς ἐμᾶς τοὺς ἀνθρώπους, πού «εἰς τέλος» μᾶς ἠγάπησε (Ἰωάν. ιγ', 1).

Αὐτὴ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἀγάπη Του ἔδωσε καὶ ἄλλο νόημα καὶ ἄλλες διαστάσεις στὸ νόμο, πέρα καὶ ἔξω ἀπὸ τὶς συνήθεις παγερὲς τυπικότητες. Αὐτὸν τὸ νόμο, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια, τὸν μετεμόρφωσε καὶ τὸν τελειοποίησε, μὲ τὸν νόμο τῆς ἀγάπης. «Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη...» (Ματθ. ε', 21,27,31,33,38,43). Ἔτσι ἄρχιζε τὴν διδασκαλία Του ὁ Χριστός,

θυμίζοντας στους ακροατές Του τις διατάξεις του ισχύοντος νόμου και προχωρούσε, όχι στην κατάργηση, αλλά στην αναθεώρηση και την τελειοποίησή του, με τό· «Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν.....» (Ματθ. ε', 39, 44). Τὸ «ὄφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος», προέβλεπε ὁ παλαιὸς νόμος (Ματθ. ε', 38), καὶ ἴσχυσε πρὶν τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ. (Τούτη ἡ πρόβλεψη φαίνεται σὲ μερικοὺς σκληρῆ, γιατί φανερώνει ἐκδίκηση καὶ διάθεση ἀνταποδόσεως, ἴσης μὲ τὴν προκληθεῖσα καὶ ὑφισταμένη ζημία. Ὅμως καὶ αὐτὸς ὁ παλαιοδιαθηκικὸς νόμος περιέχει φιλανθρωπία, ἀφοῦ, πρὶν τὴν ἰσχὺ του, ἀντὶ τοῦ ἑνὸς ὀφθαλμοῦ, πὺ ἔχανε ὁ παθῶν καὶ ἀδικούμενος, ἡ δικαστικὴ ποινὴ ἀπαιτοῦσε καὶ τοὺς δύο ὀφθαλμοὺς τοῦ ἀδικούντος καί, ἀντίστοιχα, ἀντὶ τοῦ ἑνὸς ὀδόντος, ὀλόκληρη τὴν σιαγόνα. Παρὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς ὁ βελτιωμένος νόμος δὲν ἦταν τέλειος.) Ἔρχεται, λοιπόν, ὁ νομοθέτης, καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, Χριστὸς καὶ ἐξηγεῖ ὅτι τὸ «ὄφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ» δόθηκε γιὰ τὴν ἀνθρώπινη σκληροκαρδία, προκειμένου νὰ προετοιμάσει παιδαγωγικά τοὺς ἀνθρώπους (Γαλ. γ', 24), ὥστε νὰ δεχθοῦν τὸ τέλειο. Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀναγκαίαν διευκρίνηση, προχωρεῖ καὶ ὑποδεικνύει τὸ «μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σὲ ραπίσει εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην» (Ματθ. ε', 39). Μὲ τὸν πρωτάκουστο αὐτὸ λόγο, παρεξηγημένο ἕως σήμερα ἀπὸ πολλοὺς, ἀσφαλῶς καὶ δὲν προωθοῦσε τὴν παθητικότητα τοῦ ἀνθρώπου, μὲ τὴν

ἀδιάκριτη ἀποδοχή ραπισμάτων καὶ τὴν μὴ ὑπεράσπιση τῶν δικαιωμάτων του, ἀλλ' ὀδηγοῦσε στὴν ἀπελευθέρωσή του ἀπὸ τὴν ἐγωκεντρικὴ ἀπολυτοποίηση τοῦ δικαίου του, τὴν μνησικακία καὶ τὴν μανία τῆς ἐκδικήσεως. Αὐτὸ ἄλλωστε ἐφήρμοσε καὶ ὁ ἴδιος! Καταδέχθηκε, σιωπηρὰ καὶ ἀδιαμαρτύρητα, ραπίσματα καὶ κολαφισμούς, ὅταν ὅμως στὴν ἀνάκριση τὸν ἐράπισε ὁ τοῦ ἀρχιερέως δούλος, διότι δὲν τοῦ ἄρесе ἢ ἀπάντηση, τὴν ὁποία ὁ Ἰησοῦς ἔδωσε πρὸς τὸν ἀρχιερέα, δὲν ἔστρεψε καὶ τὴν ἄλλη σιαγόνα, ὅπως εἶχε διδάξει, ἀλλὰ, μετὰ παρρησίας, διεμαρτυρήθη: «εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς τί μὲ δέρεις;» (Ἰωάν. ιη', 23). Ἐδῶ δὲν ἔχουμε, τὴν συνηθισμένη γιὰ τὴν ἀνθρώπινη συμπεριφορὰ, διάσταση μεταξὺ ἔργων καὶ λόγων, ἀλλὰ τὴν παρουσία μιᾶς ἄλλης σπουδαίας καὶ σπάνιας ἀρετῆς, **τῆς διακρίσεως**, ἢ ὁποία ὀδηγεῖ στὴν ζηλευτὴ ἰσορροπία, μεταξὺ ἀνεξικακίας καὶ ὑπερασπίσεως τῶν δικαιωμάτων! Καὶ τὸ δικαίωμα, ἄλλωστε, ἔχει ὀργανικὴ σχέση μὲ τὸ δίκαιο, ἀφοῦ προέρχεται, παρέχεται καὶ προστατεύεται ἀπ' αὐτό.

Τὸ «οὐ φονεύσεις» (Ματθ. ε', 21), πού, πάλι, «ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη», εἶναι μία ἐντολή, μὲ τὴν ὁποία οὐδεὶς σχεδὸν θὰ διαφωνοῦσε. Ὁ τελειωτὴς Ἰησοῦς (Ἑβρ. ιε', 2), ὅμως, δὲν ἀρκεῖται ἀπλῶς στὴν ἀποφυγὴ μιᾶς ἄδικης καὶ φοβερῆς πράξεως, ὅπως εἶναι ὁ φόνος. Θέλει νὰ μεταποιηθεῖ ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀπαλλασσόμενη ἀπὸ τὸ κακό, τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ

κτυπηθεῖ, ἐπὶ τέλους, στὴ ρίζα του. Γι' αὐτὸ καὶ ἀπαιτεῖ, νὰ ξεριζωθεῖ ὁ θυμός, ποὺ τυφλώνει τὸν ἄνθρωπο καὶ ὀπλίζει τὸ χέρι του. «*Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῆ.....ἔνοχος ἔσται*» (Ματθ. ε', 22).

Τὸ «οὐ μοιχεύσεις» (Ματθ. ε', 27) ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει ἀκόμη καὶ σήμερα καὶ θὰ ἰσχύει ἕως ὅτου παρέλθει ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ὅπως ἀκούσαμε ἀπὸ τὰ ἀδιάψευστα χεῖλη τοῦ Κυρίου μας (Ματθ. ε', 18). Δὲν ἔχει ἀποποινικοποιηθεῖ στὴ θεία νομοθεσία. Ἐν τούτοις, ὁ Χριστὸς δὲν ἀρκεῖται μόνον στὴν ἀποφυγὴ μιᾶς ἀμαρτωλῆς σωματικῆς συνευρέσεως. Ὅποιος βλέπει τὸν ἄλλο μὲ πονηρὴ διάθεση καὶ ἐπιθυμία, «*ἤδη ἐμοίχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ*» (Ματθ. ε', 28), λέγει μὲ λόγο εὐθύ, γκρεμίζοντας τὶς ψευδαισθήσεις μιᾶς τυπικῆς, σωματικῆς μόνον, καθαρότητος. [Νὰ γιατί μέγας πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, μὲ βίον ἅγιο καὶ θαυμαστό, ἀλλὰ καὶ εἰλικρίνεια καὶ ταπείνωση ἀσυνήθιστη, ἐξομολογούμενος δημοσίως, ἔλεγε: *Καὶ γυναῖκα δὲν ἐγνώρισα καὶ παρθένος οὐκ εἰμί.*]

Ὁ Χριστὸς, ὥστόσο, δὲν ἔμεινε μόνο στὴν τελειοποίησιν τῆς νομοθεσίας καὶ μάλιστα μὲ τέτοιες μεγάλες ἀπαιτήσεις. Φρόντισε νὰ βοηθήσει τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ μένουν **στο γράμμα τοῦ νόμου**, ἀλλὰ νὰ **εἰσχωροῦν στο βάθος του** καὶ νὰ **ἐρευνοῦν τὸ πνεῦμα του**. Εἶχε τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ προσκόλλησις στο γράμμα ὀδηγεῖ στὴν τυφλότητα. (Καὶ εἶναι καὶ πρέπει ἀσφαλῶς νὰ εἶναι, ὅπως εἰκονίζεται, τυφλὴ ἡ

δικαιοσύνη, ἀλλὰ γιὰ ἄλλο λόγο· νὰ εἶναι ἐλεύθερη ἀπὸ τὶς δεσμεύσεις τῆς προσωποληψίας καὶ τὶς ἐμπλοκὲς τῆς δωροδοκίας.) Ἡ προσκόλλησις στὸ γράμμα εἶναι εὐκόλη, τυπικὴ καὶ ἀνέξοδη ἐπιλογὴ καὶ διόλου βασανιστικὴ, μιᾶς καὶ δὲν συνοδεύεται ἀπὸ ἀγωνία, βασανιστικὴ σκέψις, ξαγρύπνια καὶ διακινδύνευσις. Στὴν πραγματικότητά δὲν ὑπηρετεῖ τὸ δίκαιο, ἀλλὰ, «διαφυλάσσει» τὸν κριτὴν, ἐνῶ, ταυτόχρονα, ἴσως καὶ νὰ βλάπτει τὸν κρινόμενον ἄνθρωπον. Ἔτσι, διαμαρτύρεται ὁ Ἰησοῦς γιὰ τοὺς τυπολάτρεις καὶ ἐπιστρατεύοντας τὴ λογικὴν, προσπαθεῖ νὰ ἀνοίξει τὰ μάτια αὐτῶν, τῶν ἠθελημένα τυφλῶν, καταθέτοντας ἐνώπιόν τους τὸ ἀποστομωτικὸ ἐρώτημα· πῶς ἓνας ἄνθρωπος λύει τὴν ὄνον καὶ τὸν βουῖν αὐτοῦ καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει, τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, ἐνῶ, ταυτοχρόνως, διαμαρτύρεται, γιὰτί ὁ Χριστὸς ἐθεράπευσε ἄνθρωπον, αὐτὴν τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου; Ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος, ἐπὶ πολλὰ ἔτη, ὑπέφερε ἀπὸ τὴν δυναστεία τοῦ διαβόλου καὶ τὴν ὀδυνηρὴν ἀσθένεια (Λουκ. ιγ', 10-17). Τί τραγικόν! Νά, γιὰτί ὁ Κύριος, λυπούμενος γιὰ τὴν πονηρὴν διάνοιαν τῶν ἐπικριτῶν του καὶ τὴν σκληροκαρδία τους, ἀγωνίζεται, διαλεγόμενος μαζί τους, νὰ τοὺς ἀφυπνίσει καὶ νὰ τοὺς ὑποψιάσει ὅτι, πέρα ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ νόμου, τὸ ὁποῖον κτείνει, ὑπάρχει τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου, τὸ ὁποῖον ζωοποιεῖ καὶ γι' αὐτὸ ἀξίζει νὰ τὸ ἐρευνᾷ καὶ νὰ τὸ ἀνακαλύπτει ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν φυσικὰ δὲν θέλει ἀπλῶς νὰ φαίνεται στους

άνθρωπος δίκαιος (Ματθ. κγ', 28), αλλά να είναι στην πραγματικότητα. Η έμμογή στο γράμμα του νόμου οδηγεί τον κριτή στο να διϋλίζει τον κώνωπα και να καταπίνει την κάμηλον (Ματθ. κγ', 24).

Η κρίση αυτή είναι άδικη και επικίνδυνη και καταστροφική για κείνους που την εφαρμόζουν, μα κυρίως για όσους, δυστυχώς, την υφίστανται. Σ' αυτά τα πλαίσια κινούμενος, ο θεάνθρωπος, ξεγυμνώνει την υποκρισία και εκείνων τών δήθεν καθαρών, οί όποιοι θέλουν να εξαφανίσουν, στην κυριολεξία, τους άμαρτωλούς από το πρόσωπο της γής και φανερώνει **την άξία του σωφρονισμού του ένόχου** και κατακρίτου, στον όποιο πρέπει να αποβλέπει ό νόμος. «Ο άναμάρτητος πρώτος τον λίθον βαλέτω» (Ιωάν. η', 7), λέγει σ' εκείνους που είναι έτοιμοι να λιθοβολήσουν την μοιχαλίδα, όχι όμως και τον μοιχό. Δεν καταργεί τον νόμο. Την υποκρισία, ή όποία τάχα ποθει την κάθαρση της κοινωνίας από το μίασμα, κατακρίνει. Ούτε φυσικά και επαινεί την άμαρτωλό, αλλά, την ώρα που σώζει την ζωή της, της υπαγορεύει μετάνοια και το δέον γενέσθαι, προς το άληθινό της συμφέρον: «*ύπαγε και μηκέτι άμάρτανε*»! Κάπως έτσι, μάς διδάσκει, πρέπει να εφαρμόζεται και ή τόσο ώφέλιμη **επιείκεια**, ή όποία δεν είναι, όπως θεωρούν πολλοί, άδιάκριτη άνοχή, αλλά έμπονη διαδικασία, προσπάθεια να εύρεθει κάθε φορά αυτό που όντως ώφελει και σωφρονίζει τον άνθρωπο και τον οδηγεί στην

«καλήν ἀλλοίωσιν» καὶ ὄχι αὐτὸ ποὺ τὸν ἐνθαρρύνει νὰ ἐκμεταλλεύεται τὴν καλωσύνη καὶ νὰ ἐμμένει στὸ κακό.

Ὁ Χριστός, προχωρεῖ καὶ ἔτι περισσότερο, **στήν υπέρβαση τοῦ νόμου!** Ὅχι μόνο δὲν ἱκανοποιεῖται μὲ τὴν ἐξωτερικὴ «δικαιοσύνη» τῶν δῆθεν τηρητῶν τοῦ νόμου, ἀλλὰ ζητεῖ, ἀπὸ ὅσους τὸν ἀκολουθοῦν, νὰ φροντίζουν, ὥστε νὰ περισσεύει ἡ δικαιοσύνη τους, ἐκείνης τῶν ὑποκριτῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων (Ματθ. ε', 20), οἱ ὅποιοι δὲν ἀγαποῦν ἀνιδιοτελῶς, ἀλλὰ συναλλάσσονται, ἐφαρμόζοντες μὲ αὐστηρὴ προσήλωση τὸν κανόνα *do ut des!*

Ἀνοίγει μία νέα ὁδὸ, ἐκείνη τῆς χάριτος, ποὺ δίνει ξεχωριστὸ χρωμα στὸ νόμο, μὲ τὴν ἀγαπητικὴ υπέρβασή του. «Γίνεσθε, οὖν, οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος οἰκτίρμων ἐστὶ» (Λουκ. στ', 3), μᾶς διδάσκει, διότι, καθὼς διερωτᾶται, στὴ συνέχεια, ρητορικῶς, «ἐὰν ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστὶ; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι» (Λουκ. στ', 32). Ἡ χάρις, ὅμως, πρὸς Θεοῦ, δὲν καταργεῖ τὸ νόμο! Εἶναι δῶρο, ἐκδηλωτικὸ καὶ ἀποκαλυπτικὸ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς μεγαλωσύνης τοῦ προσφέροντος καὶ ὄχι τοῦ λαμβάνοντος, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ καὶ δὲν προϋποθέτει τὴν ἀξιωσύνη τοῦ δευτέρου. Ὁ νόμος, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς δῶρο στὴν κοινωνία, γιατίί τί θὰ ἦταν ὁ κόσμος δίχως τὸν νόμο, θὰ ζούσαμε ἀληθινὰ τὴν «φρίκη τοῦ κενοῦ», ἐν τούτοις,

δημιουργεῖ τοὺς παρανόμους καὶ τοὺς ἐνόχους, διὰ τῆς ὑπ' αὐτῶν παραβάσεώς του. Ἡ παράβαση φέρνει τὴν τιμωρία, ἡ χάρις τὴν ἐπιείκεια καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ. Ὁ εὐαγγελιστὴς τῆς ἀγάπης Ἰωάννης ὁ θεολόγος, στὸ εὐαγγέλιό του, εὐαγγελίζεται αὐτὴν τὴν ἀλήθεια. Εἶναι ὁ στίχος, τὸν ὁποῖο ἀκοῦμε στὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα τῆ λαμπροφόρο νύκτα τῆς Ἀναστάσεως καὶ λέγει: «Ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη. Ἡ χάρις διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ἰωάν. α', 17). Διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου, οἱ ἄνθρωποι ἐγίνοντο ἔνοχοι. Ἀκόμη καὶ αὐτοὶ οἱ τηρητὲς τοῦ νόμου, οἱ Δίκαιοι τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, δὲν ἤμποροῦσαν ἀπόλυτα νὰ δικαιωθοῦν καὶ νὰ σωθοῦν, ἀφοῦ, καὶ αὐτοὶ ἀκόμη δὲν ἦσαν τέλειοι καὶ ἀναμάρτητοι. Μὲ ρεαλισμὸ μᾶς διδάσκει ἡ ἁγία Γραφή ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀναμάρτητος ἄνθρωπος ἐπὶ τῆς γῆς, ἔστω καὶ ἐὰν ἡ ζωὴ του διαρκέσει μόλις μία ἡμέρα! (Ἰώβ ιδ', 4-5). Ἐνώπιον τοῦ μόνου ἀναμαρτήτου καὶ ἁγίου καὶ δικαίου σὲ ἀπόλυτο βαθμὸ Θεοῦ, πᾶσα ἡ δικαιοσύνη ἡμῶν (τῶν ἀνθρώπων) «ὡς ράκος ἀποκαθημένης» (εὐχὴ τοῦ *Εὐχελαίου*). Γι' αὐτὸ καὶ μᾶς ἐπισκέφθηκε ἡ Χάρις καὶ ἡ Ἀλήθεια, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, καὶ μᾶς ἐξηγόρασε καὶ μᾶς ἔσωσε, διὰ τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος.

Ἔτσι, ψάλλουμε στὴν Ἐκκλησία μας «*παρῆλθεν ἡ σκιά τοῦ νόμου, τῆς χάριτος ἐλθούσης*» (Δοξαστικὸν Ἑσπερινοῦ Σαββάτου τοῦ β' ἤχου). Δὲν δικαιώνεται καὶ τελικὰ δὲν σώζεται ἀφ' ἑαυτοῦ τοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἀλλὰ διὰ τῆς πίστεως στὴν

χάρη και τὴν δωρεὰ τοῦ Θεοῦ. Αὐτό, ἐπαναλαμβάνω, καθόλου δὲν σημαίνει ὅτι δὲν εἶναι ἀπαραίτητη ἡ τήρηση τῶν ἐντολῶν καὶ τοῦ νόμου, ἐκ μέρους τῶν κληθέντων καὶ θελώντων δικαίωση καὶ σωτηρία. Ἀντιθέτως, μάλιστα, ἡ τήρηση τοῦ νόμου, ὅπως καὶ ἡ συντριβὴ καὶ ἡ μετάνοια γιὰ τὶς ἁμαρτίες καὶ παραβάσεις του, καθὼς καὶ ἡ ἐπανόρθωση, εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, ὡς ἔνδειξη τῆς ἐκ μέρους τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρξεως φιλοτίμου καὶ ἀπόδειξη τῆς ἐλευθέρως θελήσεώς του νὰ γίνεται τελειότερος καὶ νὰ κληρονομήσει τὴν ὄντως μακαρία ζωὴ. Ὑποκειμενικῆς ἀποδοχῆς, ἐν τέλει, τῆς ἀντικειμενικῶς, ἅπαξ καὶ διὰ παντός, προσφερθείσης ὑπὲρ πάντων σωτηρίας. Δὲν δικαιολογεῖται, λοιπόν, κανένα δίλημμα, νόμος ἢ χάρις, ἀλλὰ κρατοῦμε τὸν νόμο καὶ ἀποδεχόμεστε εὐγνωμόνως, ἀγαπητικῶς καὶ φιλοτίμως τὴν χάρι. Ὑπερβαίνουμε στὴν πραγματικότητα τὸ νόμο, διὰ τῆς ἀγάπης, καὶ μόνον ἔτσι μποροῦμε νὰ κατανοήσουμε τὸ ἀγιογραφικὸ «δικαίω, νόμος οὐ κεῖται» (Α' Τιμ. α', 8). Ἀναρχία! Ἄλλης πράγματι ποιότητος, ἀπαιτοῦσα ἐσωτερικὴ γενναιότητα καὶ ἀληθινὴ, ἐλεύθερη καὶ παντελῶς ξένη πρὸς τὴν ἀσυδοσία, ἐλευθερία. Μήπως κάτι τέτοιο δὲν ἐκφράζει καὶ τὸ ἐρώτημα· «Ὅτι εἶναι νόμιμο εἶναι καὶ ἠθικό;», τὸ ὁποῖο ὄλο καὶ συχνότερα ἀκούεται στὶς μέρες μας καὶ κρίνει λειψῆς καὶ προβληματικῆς ἀπὸ πλευρᾶς ἠθικῆς, τυπικὰ ἄψογες, κατὰ τὸ γράμμα τοῦ νόμου, συμπεριφορές;

Ἐκλεκτὴ ὁμήγουρις,

Κάποιος σοφὸς τῆς ἀρχαιότητος χαρακτήρισε ὡς ἰδανικὴ τὴν πολιτεία ἐκείνη, στὴν ὁποία δὲν ὑπάρχουν ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς νόμους. Στὴν ἐποχὴ μας ἔχουμε πληθώρα νόμων καὶ ὅμως φαίνεται νὰ κυριεύει ἡ ἀνομία. Διαπιστώνεται, δυστυχῶς, ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε ἄρχοντες τῶν ἀρχόντων οἱ νόμοι. Ἐξ' αἰτίας μάλιστα ἐνίων ὑψηλῶν, κατ' εὐφημισμὸν, παραβατῶν, πλήττεται ἄδικα ἢ ἴδια ἢ δικαιοσύνη, ἡ ὁποία παρομοιάζεται, ὑπὸ τινῶν, σὰν τὸν ἴσθον τῆς ἀράχνης· ἰκανὴ νὰ συλλαμβάνει μικρὰ ἔντομα, ἐνῶ διαλύεται ἀπὸ τὰ μεγάλα. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχόμενοι, δὲν ὑστεροῦν σὲ παραβάσεις, χρησιμοποιοῦντες, κακῶς, ὡς πρόφαση, τὸ κακὸ παράδειγμα τῶν ἀρχόντων. Οὐδεὶς ὅμως ἔχει τὸ δικαίωμα, νὰ περιφρονεῖ τοὺς νόμους, ἀκόμη καὶ ἐὰν μερικοὶ ἐξ αὐτῶν θεωροῦνται ἀπὸ κάποιους ἢ εἶναι πράγματι, ὡς προϊόντα πεπτωκότων ἀνθρώπων, ἐλλιπεῖς, φωτογραφικοί, ἀκόμη καὶ ἐξωπραγματικοί. Δικαιολογημένη θὰ θεωροῦσα τὴν εὐπρεπῆ καὶ νηφάλια ἀντίδραση στὴν ψήφιση ἀνήθικων καὶ ἄδικων νόμων καὶ ἐπιβεβλημένη τὴν ἀνυπακοή, μόνον στὴν περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποία οἱ νόμοι εἶναι ἀντίθετοι στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τὸ ἀνησυχητικὸ, βέβαια, εἶναι ὅτι σήμερα ἡ ἀνομία διαγιγνώσκεται ὡς ἐπιδημικὴ νόσος καὶ ἐκδηλώνεται, ὡς στάσις ζωῆς, ὡς δευτέρα φύσις καὶ ὄχι ὡς ἀπλή παράβασις συγκεκριμένων νόμων καὶ διατάξεων. Ὁμολογεῖται, μάλιστα, καὶ δι' ἐπισήμων χειλέων, ὡς ἡ κυρία

αίτια τῆς οικονομικῆς κρίσεως. Εἶναι χαρακτηριστικό γνώρισμα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος παιδιόθεν ἀνατρέφεται μὲ ἐγωϊστικὴ ἀ-κοινωνητὴ νοοτροπία καὶ καθόλου δὲν ἀρέσκεται νὰ ἀκούει περὶ πειθαρχίας καὶ ὑπακοῆς. Τοῦ διαφεύγει τὸ ὅτι δὲν ἀνήκει στὸν ἑαυτό του καὶ γι' αὐτὸ δὲν κατανοεῖ ὅτι ὁ παράνομος ἀμαρτάνει ἀπέναντι στὸ Θεὸ καὶ τὴν κοινωνία, ἀφοῦ ἡ παρανομία δὲν εἶναι ἀπλὴ ἀτομικὴ παράβαση. Ἴσως ἔχει καὶ λανθασμένη αἴσθηση περὶ τοῦ νοήματος τῆς ζωῆς, τῆς ἱεραρχήσεως τῶν ἀξιῶν, ἀκόμη καὶ περὶ τῆς ἴδιας τῆς ἐλευθερίας. Ἀγνοεῖ τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία, ἢ ὁποῖα νοεῖται καὶ βιώνεται μόνον ὡς ἀγάπη -ἔξοδος ἀπὸ τὸ ἐγώ- καὶ ὡς συνελευθερία! Σ' αὐτὴ τὴν δύσκολη ἐποχῇ, πού θυμίζει τὶς παλαιοδιαθηκικὲς περιπέτειες τοῦ δικαίου καὶ τῶν δικαίων, ὅπου καὶ ἔδρασαν δυναμικὰ καὶ μὲ προσωπικὸ κόστος ζωῆς οἱ Προφῆτες, καλεῖσθε, οἱ θεοτίμητοι δικαστῆς, νὰ ἀποδώσετε ἐκάστῳ τὸ δίκαιον, ὡς τοῦ Θεοῦ ἐφορῶντος. Ἐμεῖς εὐχόμεσθε καί, Σεῖς νὰ προσεύχεσθε, νὰ ἔχετε τὸν Κύριό μας βοηθὸ καὶ ἀντιλήπτορα, καὶ προπάντων πρότυπο καὶ παράδειγμα. Διὰ τῶν πρεσβειῶν καὶ τοῦ προστάτου Σας ἀγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὅποῖος εἶναι, κατὰ τὸν εὐστοχο χαρακτηρισμὸ τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου, «τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου» (εὐχὴ Θείας Λειτουργίας τοῦ Ἱ. Χρυσοστόμου, μετὰ τὴν Ὁπισθάμβωνο), νὰ φωτίζει τὸ δρόμο τῆς ἐπιτυχίας Σας καὶ τῆς χαρᾶς Σας. Νὰ εὐχηθοῦμε ὅλοι μας, νὰ

ἀποτελέσει στόχο παιδείας ὁ σεβασμὸς στὸ νόμο τοῦ Θεοῦ καὶ στοὺς νόμους τῆς κοινωνίας. Νὰ ζοῦμε μὲ φόβο Θεοῦ, χωρὶς νὰ εἴμαστε θεοφοβικοὶ (γιὰ νὰ μιλήσω μὲ ὄρους τῆς ἐποχῆς), «*αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ*» (Β΄ Κορινθ. ι', 5). Θεωρῶ, ὅτι εἶναι μιὰ πολὺ οὐσιαστικὴ πρόταση ἐξόδου μας ἀπὸ τὴν κρίση! Τὴν πραγματικὴ κρίση!

Σᾶς εὐχαριστῶ, Σᾶς ἀγαπῶ καὶ Σᾶς σέβομαι, ἐγκάρδια!